

Dělitelnost čísel pro 6. ročník

Autor: Mgr. Jaromír JUŘEK

Kopírování a jakékoliv další využití výukového materiálu je povoleno pouze s uvedením odkazu na www.jarjurek.cz.

1. Dělitelnost čísel

Dělitel daného čísla je takové číslo, kterým můžeme dané číslo beze zbytku dělit.

Prvočísla jsou taková čísla, která mají za dělitele pouze číslo jedna a sama sebe.

Čísla, která mají kromě jedničky a sama sebe ještě alespoň jednoho dělitele, se nazývají **čísla složená**.

Příklad 1:

Vypište všechny dělitele čísla 12 a čísla 7.

Řešení:

12 - je číslo složené (dělitelem je 1, 2, 3, 4, 6, 12)

7 - prvočíslo (dělitelem je pouze 1, 7)

2. Znamky dělitelnosti

Dělitelnost přirozených čísel (znamky dělitelnosti):

Dělitelnost číslem 2:

"Číslo je dělitelné číslem 2, je-li sudé (tj. je-li zakončeno sudou číslicí)".

Dělitelnost číslem 3:

"Číslo je dělitelné číslem 3, je-li jeho ciferný součet dělitelný třemi".

Dělitelnost číslem 5:

"Číslo je dělitelné pěti, končí-li číslicí 5 nebo 0".

Dělitelnost číslem 10:

"Číslo je dělitelné deseti, končí-li číslicí nula".

3. Čísla soudělná a nesoudělná

Čísla, která mají kromě jedničky ještě alespoň jednoho společného dělitele, se nazývají **čísla soudělná**.

Příklady: 2, 40   15, 60, 36

Čísla, která nemají kromě jedničky žádného společného dělitele, se nazývají **čísla nesoudělná**.

Příklady: 5, 13   11, 15, 23

4. Nejm. spol. násobek, nejv. spol. dělitel

Nejmenší společný násobek

Násobek dvou nebo více čísel je číslo, které lze všemi zadanými čísly beze zbytku vydělit. V praxi často hledáme takové číslo nejmenší a to pak tedy nazýváme nejmenší společný násobek.

Postup pro určení nejmenšího společného násobku dvou nebo více čísel:

Příklad 1:

Určete nejmenší společný násobek čísel 20 a 24:

Řešení:

Hledáme postupně co nejmenšího prvočíselného dělitele (začínáme číslem 2, pak 3, pak 5, pak 7,...)

$$20 = 2 \cdot 10 = 2 \cdot 2 \cdot 5$$

$$24 = 2 \cdot 12 = 2 \cdot 2 \cdot 6 = 2 \cdot 2 \cdot 2 \cdot 3$$

- čísla, která se opakují v obou rozkladech (nebo alespoň ve dvou rozkladech při více číslech), píšeme pouze jednou, dále do součinu doplníme i zbylá čísla: $2 \cdot 2 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 5 = 120$

$$\text{Závěr: } n(20, 24) = 120$$

Příklad 2:

Určete nejmenší společný násobek čísel 10, 18, 27.

Řešení:

$$10 = 2 \cdot 5$$

$$18 = 2 \cdot 3 \cdot 3$$

$$27 = 3 \cdot 3 \cdot 3$$

$$n(10, 18, 27) = 2 \cdot 3 \cdot 3 \cdot 5 \cdot 3 = 270$$

Pozn.: Nejmenší společný násobek můžeme určit také pokusem, a to tak, že vezmeme největší ze zadaných čísel a zkoumáme, zda je dělitelné zbývajícimi čísly. Pokud ano, jsme hotovi. Pokud ne, bereme postupně dvojnásobek, trojnásobek, atd. největšího čísla a vždy zkoumáme, zda je dělitelný zbývajícimi čísly. Jakmile je tato podmínka splněna, jsme hotovi.

Největší společný dělitel

Dělitel dvou nebo více čísel je číslo, kterým lze všechna zadaná čísla beze zbytku vydělit. V praxi většinou hledáme největší takové číslo a to pak nazýváme největší společný dělitel.

Postup pro určení největšího společného dělitele dvou nebo více čísel:

Příklad 3:

Určete největší společný dělitel čísel 24 a 30.

Řešení:

$$24 = 2 \cdot 2 \cdot 2 \cdot 3$$

$$30 = 2 \cdot 3 \cdot 5$$

- čísla, která se opět v rozkladech opakují, píšeme do součinu pouze jednou; další zbylá čísla ale už nepíšeme:

$$2 \cdot 3 = 6$$

$$\text{Závěr: } D(24, 30) = 6$$

Pokud máme zadáno více čísel, do výsledného součinu píšeme pouze ta čísla, která se opakují v rozkladech všech čísel.

Příklad 4:

Určete největší společný dělitel čísel 36, 60 a 30.

Řešení:

$$36 = 2 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 3$$

$$60 = 2 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 5$$

$$30 = 2 \cdot 3 \cdot 5$$

$$D(36; 60; 30) = 2 \cdot 3 = 6$$

$$\text{Závěr: } D(36; 60; 30) = 6$$

 Obsah

 1. Dělitelnost čísel	2
 2. Znaky dělitelnosti	2
 3. Čísla soudělná a nesoudělná	2
 4. Nejm. spol. násobek, nejv. spol. dělitel	2